

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ З ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Інноваційні процеси спричиняють позитивні зрушення на всіх рівнях економіки в умовах глобалізованого середовища. Ключовим елементом глобалізації є економічні ресурси, серед яких значущими є ресурси, яким притаманні щільні взаємозв'язки та взаємообумовленість впливу інновацій на рівень відтворення їх об'єктів. У дослідженні використано класифікацію економічних ресурсів, здатних до відтворення, за видами, які утворюють об'єкти основних засобів, нематеріальних активів та інтелектуальний потенціал трудових ресурсів.

Проаналізовано напрями інноваційних вкладень підприємств України у відтворення таких об'єктів економічних ресурсів, як основні засоби, нематеріальні ресурси (активи) та зростання рівня інтелектуального потенціалу персоналу. Аналіз статистичних даних, зовнішніх і внутрішніх факторів показав, що відтворення інтелектуальних, нематеріальних і матеріальних ресурсів, а також інтелектуального потенціалу персоналу проводилось вітчизняними підприємствами на досить низькому рівні. Доведено, що інноваційно активні підприємства здійснювали фінансування процесу відтворення об'єктів економічних ресурсів в середньому на 90% за рахунок власних коштів. Доцільно національну стратегію економічного розвитку держави в умовах глобалізації спрямувати на активізацію інноваційної діяльності та посилення державного контролю за процесом відтворення економічних ресурсів суб'єктів господарювання. Це вимагає на мікрорівні планування комплексних заходів з відтворення якості економічних ресурсів, спираючись на державні програми розвитку інновацій. Розробка та реалізація такої стратегії на мікрорівні може забезпечити зміцнення конкурентних переваг підприємств й стати підґрунтям економічного зростання країни.

Ключові слова: інновація, відтворення, економічні ресурси, нематеріальні ресурси, інтелектуальний потенціал, інтелектуальна власність, основні засоби, суб'єкти господарювання.

Вступ. Господарська діяльність підприємств нерозривно пов'язана з економічними ресурсами, здатними до відтворення. Історичний зв'язок між такими базовими категоріями економічних ресурсів, як об'єкти основних засобів, висококваліфікована праця та нематеріальні ресурси (активи) є міцним. Сукупність означених економічних ресурсів має здатність до відтворення. Інтелектуальний потенціал трудових ресурсів відіграє важливу роль в економічному зростанні національної економіки будь-якої країни незалежно від побудови її економічної системи. З часом змінилися лише акценти, які поступово були перенесені з об'єктів основних засобів та з некваліфікованої праці на інтелектуальний потенціал трудових ресурсів, новітні інформаційні технології та інші об'єкти інтелектуальної власності. Цей процес є обґрунтованим та пов'язаним з розвитком суспільства й переходом від типу економіки, що характеризувалась управлінням матеріальним виробництвом, до інноваційного типу розвитку економіки та спрямуванням країни до інформаційного суспільства.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, які охопили світове господарство, супроводжуються впливом внутрішніх та зовнішніх факторів на мега-, макро-, мезо- й мікрорівнях глобалізованої системи. Це спонукає суб'єктів господарювання до швидкого реагування й зміни стратегії розвитку та переорієнтації їх господарської діяльності зі сфери матеріального виробництва до активізації інноваційної діяльності й, особливо, пожвавлення процесу відтворення економічних ресурсів. Проблему відтворення інтелектуального потенціалу трудових ресурсів, нематеріальних і матеріальних об'єктів засобів праці, створених людьми, доцільно досліджувати як систему взаємопов'язаних категорій, елементи якої утворюють об'єкти економічних ресурсів, здатних до відтворення.

Відтепер для України гостро постає проблема відтворення чисельності робочої сили та зростання її потенціалу, яка може бути вирішена шляхом екстенсивного або інтенсивного типу відтворення. Екстенсивний тип відтворення передбачає зростання показника народжуваності. Він вимагає тривалого часу, тобто понад 20 років можуть знадобитись для зростання та розвитку людини, її навчання й формування особистих і професійних якостей. Загалом відтворення екстенсивного типу відбувається шляхом збільшення обсягів залучених до виробництва економічних ресурсів.

Відтворення за інтенсивним типом здійснюється шляхом ефективнішого використання ресурсів на основі науково-технічного прогресу та найкращих форм організації виробництва. Цей процес передбачає розробки заходів, спрямованих на пошук і впровадження інноваційного процесу на підприємстві. Планування на державному рівні заходів, спрямованих на зростання якості матеріальних, нематеріальних об'єктів економічних ресурсів, інтелектуального потенціалу персоналу має відбуватися шляхом активного впровадження новітніх технологій до господарської діяльності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації. Підвищення рівня інтелектуального потенціалу працівників інтенсивним шляхом, оновлення об'єктів основних засобів або проведення модернізації їх об'єктів може здійснюватися шляхом капітальних вкладень, спрямованих в означені об'єкти економічних ресурсів. Очевидним і зрозумілим є те, що вирішення проблем активізації інноваційної діяльності підприємств – головна запорука здійснення успішних ринкових реформ. Про що свідчить і досвід розвинених країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем відтворення об'єктів економічних ресурсів, до яких належать матеріальні, нематеріальні та інтелектуальний потенціал трудових ресурсів в умовах глобалізації, є порівняно новим напрямом загальної економічної теорії та пов'язано з іменами відомих у світі дослідників – У. Бека [1], А. Гіддеса [2], У. Мітчел [3], Р. Робертсона [4], Дж. Сороса [5], М. Фрідмана [6], Ф. Фукуяма [7], С. Хантінгтона [8] та ін.

Глобалізація, як якісно інноваційний етап в еволюції розвитку світової економіки, виникла на межі ХХ і ХХІ століть. Вважаємо, що ключовим елементом глобалізації є економічні ресурси й особливо сукупність ресурсів, яким притаманні щільні взаємозв'язки та взаємообумовленість відтворення їх об'єктів та інновацій.

Наслідком глобалізації є інтеграційні та інноваційні процеси, які характерні для всіх рівнів економіки на мега-, макро-, мезо- та мікрорівнях. Вважаємо, що тісні взаємозв'язки й обумовленість елементів економічних ресурсів, здатних до відтворення, як наукових категорій та засобу забезпечення стратегічних переваг суб'єктів господарювання (мікрорівень), вимагають комплексного підходу до вивчення й прогнозування процесів відтворення їх об'єктів в умовах глобалізованого середовища.

Розв'язання важливої науково-практичної проблеми у сфері соціально-економічного розвитку держави має відбуватись із врахуванням позитивних і негативних викликів глобалізованого середовища, адаптація до якого потребує вибору стратегії інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, системного підходу до оцінки стану економічних ресурсів, здатних до відтворення, та прогнозування результатів впливу інновацій на зростання рівня відтворення їх об'єктів. Актуальним є визначення напрямів вкладання інвестицій на підприємстві у матеріальні ресурси (активи), нематеріальні ресурси (активи) та інтелектуальний потенціал робочої сили, який є ключовим елементом зміцнення потенціалу підприємства в умовах глобалізації.

Враховуючи, що будь-яку працю людини неможливо уявити без застосування на підприємстві сучасних об'єктів нематеріальних ресурсів та основних засобів, переосмислення потребує «уявлення про якість та латентні можливості об'єктів економічних ресурсів» [9, с. 50]. Існуючі вітчизняні методики оцінки категорії «інтелектуальна власність» як складової нематеріальних ресурсів (активів) підприємства, як і тлумачення економічного змісту цієї категорії є неоднозначним. Також існують різні підходи до оцінки вартості їх об'єктів. Недоліками є орієнтація на проведення ретроспективного аналізу об'єктів нематеріальних активів й основних засобів. Показники звітності, яка складається на визначену дату, є моментними і не відображають повністю процесів, які відбуваються за період між датами складання звітів.

ності. Методики вітчизняних підприємств переважно не враховують не фінансову інформацію – рівень інтелекту працівника, його можливості, результати його творчої діяльності та їх впливу на ділову репутацію (гудвіл) підприємства.

Після оприлюднення багатоваріантного демографічного прогнозу загальної чисельності та статевовікового розподілу населення України до 2050 р. [10], а також досліджень з питань державного регулювання відтворення економічних ресурсів [11] відбулися значні зміни в загальній політичній та демографічній ситуації в країні. Це вимагає оновлення представлених тоді тенденцій і прогнозів та їх підґрунтя – статистичних даних.

Аналіз статистичних даних за період 2014–2018 рр. [12] виявив негативну тенденцію поступового зниження чисельності населення України, частка економічно-активного населення (робочої сили) якого не перевищує 55%. Це обумовлено об'єктивними факторами, адже за останні роки країна втратила значну частину кваліфікованих працівників за рахунок еміграції, внаслідок зниження загального рівня життя та війни. Також за останні роки спостерігається загальна тенденція зниження кількості бажаючих отримати вищу освіту в Україні чи взагалі навчатися. Частину сучасної молоді приваблює шлях негайного отримання власного доходу будь-яким шляхом, навіть виконанням некваліфікованої праці. Обмеженість якісних економічних ресурсів, зниження частки кваліфікованих працівників, зношеність об'єктів основних засобів, недостатній рівень якості об'єктів нематеріальних активів знижують конкурентоспроможність товарів і послуг нашої держави та можливості економічного і соціального зростання.

Аналіз досліджень [1-12] та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [13] (далі – Стратегія) виявив необхідність реалізації реформи захисту об'єктів інтелектуальної власності та розробки Програми розвитку інновацій [13]. Реалізація цих реформ потребує нормативно-правового та організаційного забезпечення, розроблення та прийняття відповідних нормативно-правових актів, моніторингу стану об'єктів економічних ресурсів.

Метою статті є аналіз впливу інновацій на рівень відтворення економічних ресурсів на підприємствах України.

Досягнення мети зумовлює необхідність вирішення комплексу таких завдань:

- уточнити структуру основних видів економічних ресурсів підприємства та виокремити об'єкти економічних ресурсів, які здатні до відтворення;
- провести аналіз капіталовкладень в інноваційну діяльність, спрямованих підприємствами України на відтворення об'єктів економічних ресурсів.

Теоретичні основи дослідження. Наукові засади цього дослідження ґрунтуються на позитивних зрушеннях в економічному розвитку країни, які супроводжуються еволюцією видів економічних ресурсів, здатних до відтворення, та на ідеях суспільного відтворення економіки.

Узагальнення поглядів вітчизняних та зарубіжних авторів (А.Г.Загородній [14, с. 496], М.І.Крупка [15, с. 24], І.Г.Манцуров [16, с. 34, с. 41], С. В. Мочерний [17, с. 206], У. Бек [1], М.Фрідман [6] та ін.) стосовно сутності категорії «економічні ресурси» та проведене дослідження дозволило автору виявити зв'язок економічних ресурсів суб'єктів господарювання із засобами виробництва та запропонувати структуру основних видів економічних ресурсів (рис. 1).

Дослідження сутності економічних ресурсів, здатних до відтворення, як системної категорії [1; 6; 14-16; 17, с. 206] виявило потребу в уточненні наукового тлумачення цієї дефініції. Вважаємо, що економічні ресурси, здатні до відтворення, є комплексним поняттям, що охоплює три великі групи ресурсів: необоротні матеріальні ресурси (основні засоби, інші необоротні матеріальні активи), необоротні нематеріальні активи й інтелектуальні (трудові) ресурси (інтелектуальний потенціал чи розумова праця персоналу). Економічні ресурси, здатні до відтворення, – це симбіоз інтелектуальних ресурсів і засобів праці, створених інтелектуальною працею людини, тобто основних факторів виробництва [18, с. 26].

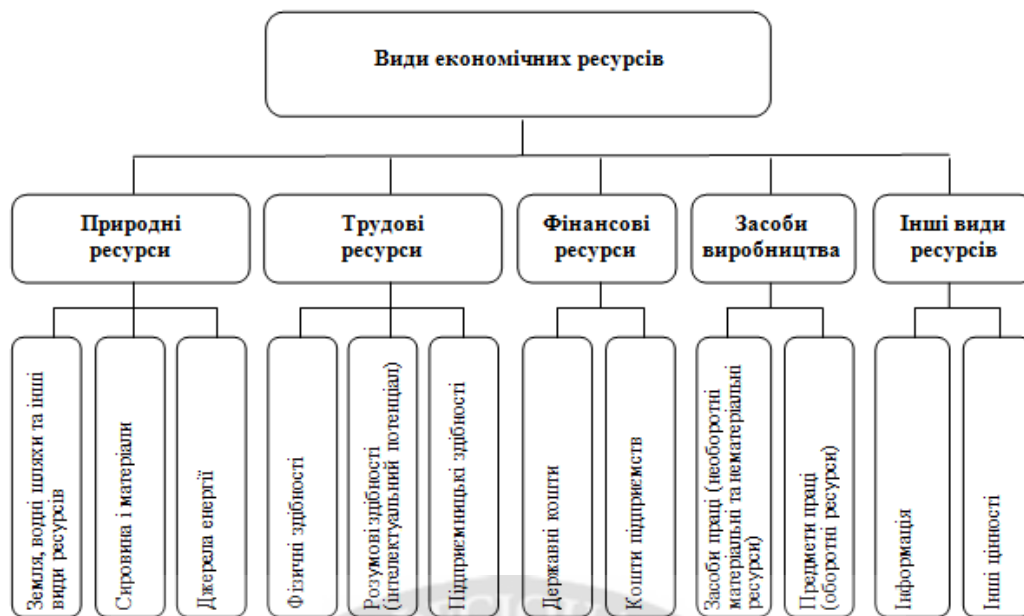

Рисунок 1 – Поділ економічних ресурсів за видами (розробка автора)

Дослідження сучасних проблем інтелектуального розвитку потенціалу трудових ресурсів в Україні здійснюється в контексті забезпечення необхідного рівня його якості, підвищення конкурентоспроможності підприємств, пошуку шляхів зростання ефективності управління інтелектуальними ресурсами в контексті відтворення їх потенціалу, забезпечення інноваційного розвитку підприємств у поєднанні з якістю економічних ресурсів.

У праці [9] автором були розкриті особливості відтворення потенційної частини інтелектуальних ресурсів, рівень яких безпосередньо впливає на результативність діяльності підприємства, та запропоновано новий підхід до об'єктів економічних ресурсів, суть якого полягає у перенесенні акценту з процесу використання економічних ресурсів на процес прогнозування можливостей підприємства внаслідок відтворення об'єктів його економічних ресурсів [9, с. 50-51]. Потенційною частиною інтелектуальних ресурсів є інтелектуальний потенціал економічно активного населення (трудових ресурсів) країни, який є дійсним капіталом нації, з оцінюванням рівня результативності якого виникають проблеми [18, с. 59-61]. У праці [18] сформовано способи (інструменти) оцінки рівня відтворення економічних ресурсів, запропоновано методика й алгоритм прогнозування можливого рівня зростання їх якості завдяки спрямуванню інновацій на відтворення матеріальних, нематеріальних об'єктів економічних ресурсів і на покращення ділових якостей (потенціалу) кваліфікованого персоналу.

Методика дослідження. Статистичний аналіз інноваційної діяльності підприємств за 2007-2017 рр. (табл. 1) дозволив визначити рівень інноваційної активності підприємств, частки інноваційних витрат підприємств на відтворення економічних ресурсів та джерела фінансування інноваційної діяльності.

В цьому аналізі спостерігаються характерні періоди, що потребують аналізу чинників, які вплинули на економічний розвиток країни. Так, аналіз статистичних даних про рівень інноваційної активності підприємств (рис. 2) виявив, що витрати на інновації спрямовувалися підприємствами за роками досить нерівномірно.

Вперше суттєве зростання загальної суми витрат на інновації відбулось у 2011 році. Пояснення цього знаходимо у «Звіті про діяльність Міністерства економічного розвитку і торгівлі України» [19], де підкреслюється, що економічне зростання у 2011 році відбулося за рахунок реалізації Урядом України ряду важливих реформ в усіх сферах економіки, а також більш високої, ніж закладалося раніше до прогнозу на 2011 рік, цінової динаміки на світових

сировинних ринках. Так, за 2011 рік порівняно з відповідним періодом 2010 року реальне зростання ВВП становило 5,2 %.

Таблиця 1

Інноваційна діяльність підприємств України у 2007-2017 рр.
(Складено за даними Державної служби статистики України за 2007-2017 рр. [12])

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, %	Динаміка змін інноваційної діяльності підприємств (поточний рік до попереднього)	Загальна сума витрат на інновації, млрд. грн.	Частка інноваційних витрат на відтворення об'єктів основних засобів	Частка інноваційних витрат на відтворення нематеріальних ресурсів (активів)	Частка інноваційних витрат на відтворення інтелектуальних ресурсів
2007	14,2	–	10,82	0,69	0,09	0,030
2008	13,0	0,92	11,99	0,64	0,10	0,035
2009	12,8	0,98	7,95	0,63	0,11	0,015
2010	13,8	1,08	8,05	0,63	0,12	0,018
2011	16,2	1,17	14,33	0,73	0,08	0,023
2012	17,4	1,07	11,48	0,70	0,10	0,004
2013	16,8	0,97	9,56	0,58	0,17	0,009
2014	16,1	0,96	7,70	0,66	0,23	0,006
2015	17,3	1,07	13,81	0,81	0,15	0,006
2016	18,9	1,09	23,23	0,85	0,11	0,003
2017	16,2	0,86	9,12	0,65	0,24	0,002

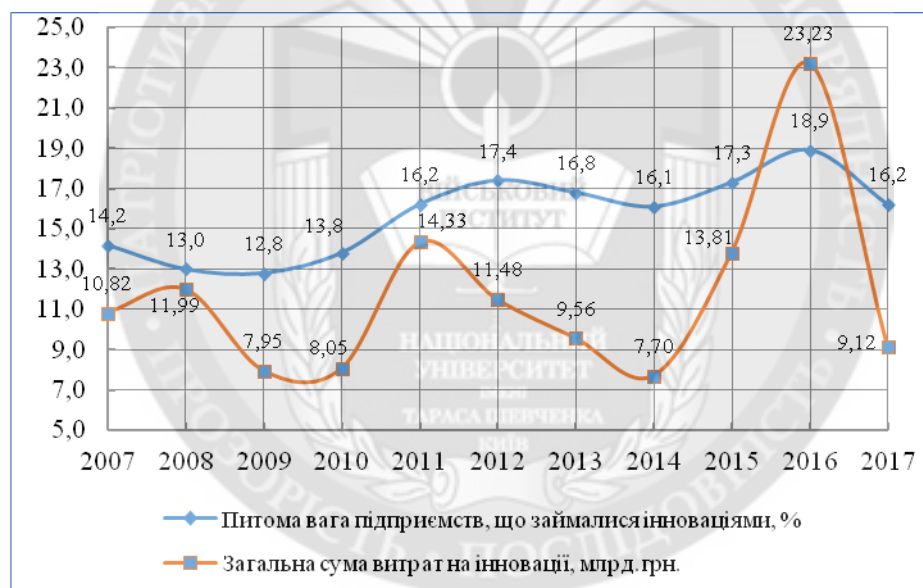

Рисунок 2 – Інноваційна активність підприємств за 2007–2017 рр.
(Складено за даними Державної служби статистики України за 2007-2017 рр. [12])

Темп приросту обсягів промислового виробництва за підсумками 2011 року порівняно з 2010 становив 7,6 % [19, с. 2]. Зростання виробництва спостерігалось у добувній промисловості (на 7,2 %), переробній промисловості (на 8,2 %) і виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (на 5,3 %). У переробній промисловості позитивні результати розвитку демонстрували як експортно орієнтовані галузі: хімічна та нафтохімічна промисловість (зростання виробництва на 14,4 %) та металургійне виробництво готових металевих виробів (на 8,9 %), так і галузі, орієнтовані на внутрішній ринок: виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (на 12,4 %), оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів (на 9,7 %), легка промисловість (на 7,7 %). У машинобудуванні (види промислової діяльності, які орієнтовані на виробництво продукції з високою часткою доданої вартості) зростання становило 17,2 %.

Активізація виробничої діяльності вплинула на позитивну динаміку прибутків підприємств, які у 2011 році збільшились на 29,3 % порівняно з 2010 роком та становили 212,3 млрд. грн., при цьому збитки підприємств зросли на 1,4 % і становили 99,3 млрд. грн. Це сформувало позитивний сальдовий фінансовий результат на рівні 112,9 млрд. грн. Враховуючи, що прибуток є основним джерелом фінансування інвестицій, відбулось подальше розширення інвестиційних процесів, які є основою довгострокового зростання та підвищення конкурентоспроможності економіки країни. Так, за підсумками січня – вересня 2011 року інвестиції в основний капітал реально збільшились на 21,2 %.

Геополітичний конфлікт 2014 року запустив у 2015 році внутрішній процес руйнування економіки України, в основі якого знаходились структурні проблеми та дисбаланси, спричинені непослідовністю та незавершеністю реформування економіки України [20]. Початок 2016 року ознаменувався негативним впливом на економіку країни в цілому та на підприємства зокрема, завдяки черговому посиленню напруги у зовнішньоекономічних відносинах з Російською Федерацією внаслідок впровадження торгових і транзитних обмежень та досягнення дна падіння світових цін у січні-лютому на ключових товарних ринках вітчизняного експорту.

Однак, незважаючи на надскладні умови, в яких опинилася Україна упродовж останніх років, завдяки дотриманню Урядом України базових ринкових принципів розбудови економіки, країна поступово вийшла з кризи і 2016 рік, як і прогнозувалось, став роком відносної макроекономічної стабілізації та відновлення зростання економіки.

За підсумком 2016 року зростання реального ВВП становило 2,3% з урахуванням зростання на 0,1 % у I кварталі порівняно з відповідним кварталом попереднього року, на 1,5% – у II кварталі, на 2,3% – у III кварталі та на 4,8% – у IV кварталі.

Вітчизняні підприємства відреагували на негативні макропроцеси в країні суттєвим зниженням інноваційної активності після 2016 року (рис. 3).

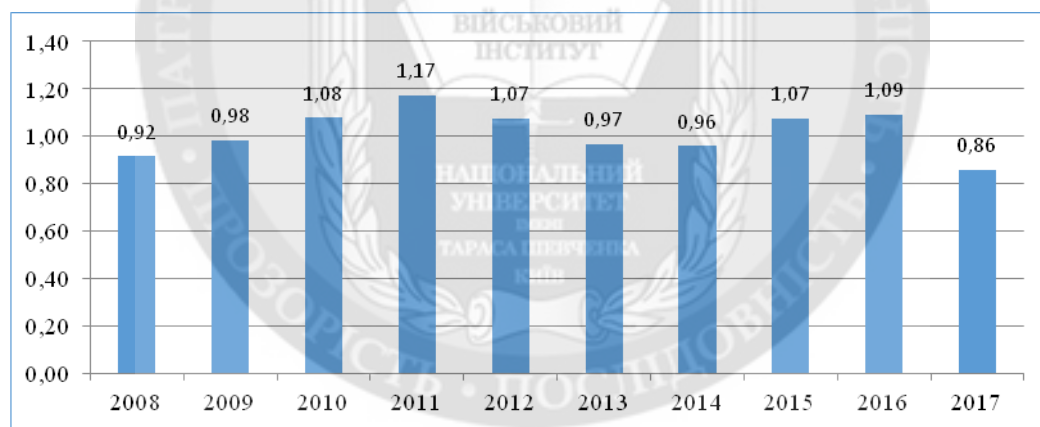

Рисунок 3 – Динаміка зміни питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями протягом 2007–2017 рр. (поточний рік до попереднього)

(Складено за даними Державної служби статистики України за 2007-2017 рр. [12])

За даними Державної служби статистики України питома вага підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність з 2007 по 2016 рр., зросла з 0,92 до 1,09, та у 2017 році частка таких підприємств знижується до 0,86.

Аналіз напрямів фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств 2007–2017 рр. за статистичними даними [12] показав, що інноваційні витрати за видами економічних ресурсів є дуже різними. Так, у 2017 році частка інноваційних витрат підприємств на відтворення об'єктів основних засобів складала 65%, на відтворення нематеріальних ресурсів (активів) 24%, а на відтворення інтелектуальних ресурсів (рівня якості інтелектуального потенціалу персоналу) складала 0,2 % (рис. 4).

Рисунок 4 – Інноваційні витрати підприємств на відтворення економічних ресурсів за 2007–2017 рр. (Складено за даними Державної служби статистики України за 2007-2017 рр. [12])

Економічний аналіз показав, що економіка України залишається несприйнятливою до науково-технічних нововведень через досить низький рівень виробничої бази промисловості та слабе фінансування державою науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок. Як бачимо з табл. 2, фінансування з державного бюджету є вкрай недостатнім. Інноваційна система підприємства, що знаходиться на мікрорівні, є локальною та виступає джерелом генерації та втілення нових знань і знаходиться у постійній взаємодії з регіональною (мезо-) та національною (макро-) системами.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України у 2007-2017 рр.

(Складено за даними Державної служби статистики України за 2007-2017 рр. [12])

Роки	Загальна сума витрат на інновації, млрд. грн.	Частка власних коштів в інноваційній діяльності	Частка коштів державного бюджету в інноваційній діяльності	Частка коштів іноземних інвесторів в інноваційній діяльності	Частка коштів інших джерел в інноваційній діяльності
2007	10,82	0,74	0,013	0,030	0,220
2008	11,99	0,61	0,028	0,010	0,357
2009	7,95	0,65	0,016	0,190	0,143
2010	8,05	0,59	0,011	0,300	0,096
2011	14,33	0,53	0,010	0,004	0,456
2012	11,48	0,64	0,020	0,087	0,255
2013	9,56	0,73	0,003	0,131	0,137
2014	7,70	0,85	0,045	0,018	0,087
2015	13,81	0,97	0,004	0,004	0,020
2016	23,23	0,95	0,008	0,001	0,043
2017	9,12	0,84	0,025	0,012	0,118

Статистичний аналіз інноваційних витрат підприємств, що займалися інноваціями протягом 2007–2017 рр., показав, що найбільшу частку серед джерел фінансування інноваційної діяльності складають власні кошти підприємств (рис. 5).

Інноваційно-активні підприємства України у 2016 році на 95 %, а у 2017 році на 84 % здійснювали інноваційну діяльність за рахунок власних коштів (самофінансування).

Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств протягом 2007–2017 рр. (рис. 5) виявив, що основне фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств відбувається за рахунок власних коштів.

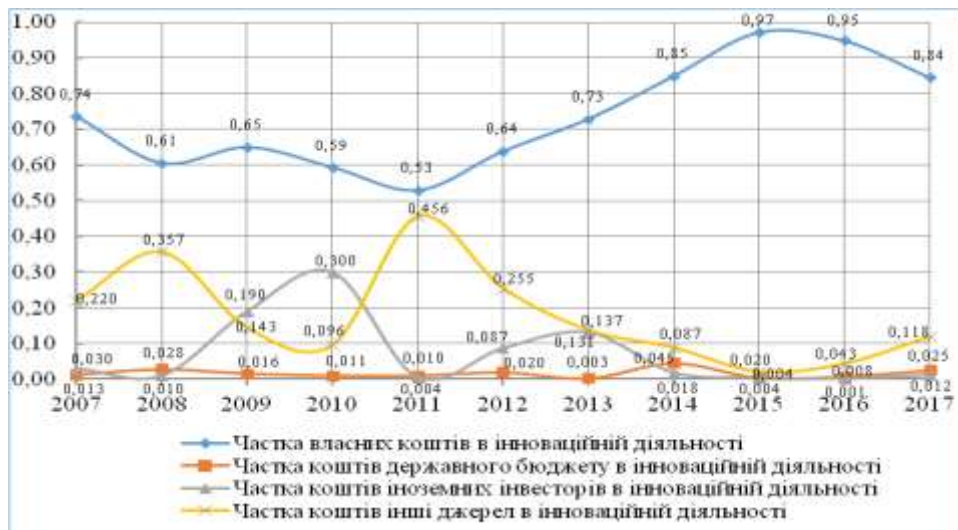

Рисунок 5 – Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у 2007–2017 рр.

(Складено за даними Державної служби статистики України за 2007-2017 рр. [12])

Дослідження виявило, що протягом останніх трьох років спостерігається тенденція поступового зниження частки інноваційно-активних підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність за рахунок власних коштів. Вважаємо, що «негативні зміни в економіці України пов'язані з багатьма факторами і в тому числі з руйнуванням системи контролю за нарахуванням та використанням амортизації на мікрорівні, коли підприємствам заборонялося використовувати грошові засоби від нарахування амортизації об'єктів основних засобів не за його прямим призначенням» [21, с.167].

Отже, усунення контролю з боку держави за процесом відтворення економічних ресурсів мало негативні наслідки, коли частка інноваційно активних підприємств протягом 2007-2017 рр. склала в середньому 15 %. При чому такі підприємства здійснювали інноваційну діяльність в середньому на 73,6 % за рахунок власних коштів. Важливим джерелом інвестицій виступають і кредитні ресурси, проте кредитна активність поки залишається низькою. За оперативною інформацією Національного банку, загальний обсяг кредитних ресурсів, наданих банками в економіку України, на кінець грудня 2011 року збільшився порівняно з початком року на 9,6 % або на 69,3 млрд. грн., склавши 793,3 млрд. грн. Інноваційна система підприємства створюється на базі вже існуючого підприємства і спрямована на підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, що випускається, створення інноваційної бази для довгострокового стійкого зростання підприємства, а разом з нею і економіки країни загалом.

Вважаємо, по-перше, що подолання негативних наслідків зниження інноваційної активності підприємств та, як результату, низького рівня відтворення об'єктів економічних ресурсів має відбуватися шляхом створення інноваційної системи на макро-, мезо- та мікрорівнях. По-друге, поживлення економічної діяльності має здійснюватись на державному рівні завдяки впровадженню реформ та розробки заходів, спрямованих на:

- 1) планування відтворення інтелектуального потенціалу трудових ресурсів суб'єктів господарювання та вкладання капітальних інвестицій у придбання інших зовнішніх знань;
- 2) зростання питомої ваги підприємств, які впроваджували інновації в об'єкти основних засобів шляхом придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, підготовки до нових виробництв;
- 3) зростання питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації в нематеріальні ресурси (активи) шляхом проведення внутрішніх та зовнішніх науково-дослідних досліджень і розробок;
- 4) застосування новітніх інноваційних, інформаційних та цифрових технологій у виробничому процесі суб'єктів господарювання.

Цифровізація є якісно новим етапом розвитку суспільства й, на нашу думку, потребує державного регулювання. Вважаємо, що вплив цього процесу в умовах сучасного стану тру-

дових ресурсів є позитивним для України, тому що він сприяє вивільненню кількості трудових ресурсів, брак яких спостерігається в Україні протягом останніх семи років.

Зростанню рівня потенційної частини трудових ресурсів, на нашу думку, можуть сприяти заходи, спрямовані на розвиток професійних якостей особистості, наприклад, завдяки отриманню освіти, курсам підвищення кваліфікації, стажуванню тощо. В контексті цього перспективним є планування заходів з відтворення рівня якості економічних ресурсів в Україні, спираючись на державні програми.

Отже, розробка та реалізація національних стратегій економічного розвитку держави в умовах глобалізації має відбуватись із врахуванням міжнародних пріоритетів, стандартів і бути спрямована на активізацію інноваційної діяльності на мікрорівні, що вимагає посилення контролю за процесом відтворення економічних ресурсів суб'єктів господарювання. Вважаємо, що державні заходи мають спонукати суб'єкти господарювання до впровадження інновацій у господарську діяльність і стимулювати їх до вкладання інвестицій у процес прискореного відтворення економічних ресурсів, у зростання потенціалу кваліфікованого персоналу та у підвищення якості його праці.

Таким чином, створення інноваційної системи мікрорівня має сприяти активізації інноваційної діяльності та прискоренню поширення інновацій на вітчизняному ринку. Взаємодія між суб'єктами господарювання у різних галузях (мезорівень), а також між підприємствами та державними установами (або державними підприємствами) є важливими складовими інноваційного розвитку та успіху держави.

Результати досліджень. Дослідження проведено на основі статистичних даних Державної служби статистики України за період з 2007 по 2018 рр. [12]. Дослідження статистичних даних та вивчення зовнішніх і внутрішніх факторів показало, що відтворення інтелектуальних, нематеріальних і матеріальних ресурсів, а також інтелектуального потенціалу персоналу відбувається на досить низькому рівні. Частка інноваційно активних підприємств залежать від політики держави та загальної економічної ситуації в країні.

В умовах розвитку сучасного суспільства основним чинником, що визначає конкурентоспроможність економіки держави та економічне зростання, є ступінь інноваційності економіки. Відтепер інноваційно активні підприємства в Україні здійснюють інноваційну діяльність переважно за власний рахунок, а прогнозування і моніторинг проблемних аспектів відтворення, планування заходів відтворення дозволять їм досягти фінансової стабільності, сприятимуть успішному інноваційному розвитку та підвищенню ефективності використання інновацій на вітчизняних підприємствах. Заходи управління процесами відтворення інтелектуального потенціалу на підприємстві [22, с. 130] передбачають формування нових знань та умінь працівників. Це реалізується відповідно до стратегії впровадження інноваційних технологій у виробничий процес шляхом створення системи соціального забезпечення, мотивування та навчання персоналу.

Отже, формування ефективної державної науково-технічної та інвестиційної політики має відбуватися з врахуванням основного фактору економічної динаміки – інновацій, які орієнтовані насамперед на зростання продуктивності праці. Саме активізація інноваційної діяльності наукової і виробничої сфер є важливим завданням та умовою становлення економічної незалежності України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Уточнено сутність економічних ресурсів, здатних до відтворювання, як системної категорії, елементами якої є взаємопов'язані основні фактори виробництва на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях світової глобалізованої системи. Визначено загальну характеристику економічних ресурсів та розкрито напрями їх відтворення. Запропоновано класифікацію економічних ресурсів за видами (рис.1); виокремлено категорію «відтворювані економічні ресурси», яку утворюють об'єкти основних засобів, нематеріальних активів та інтелектуальний потенціал трудових ресурсів.

Аналіз капіталовкладень підприємств в інноваційну діяльність здійснено за напрямками відтворення об'єктів основних засобів, нематеріальних ресурсів (активів) та у зростання рівня інтелектуального потенціалу трудових ресурсів. Проведено аналіз інноваційної активності вітчизняних підприємств, яка суттєво знизилась після 2016 року. Аналіз джерел фінансуван-

ня інноваційної діяльності промислових підприємств за їх частками виявив, що в основному фінансування процесу відтворення об'єктів економічних ресурсів на промислових підприємствах відбувається за рахунок власних коштів. Визначено фактори та запропоновано заходи, які можуть сприяти поживленню інноваційної діяльності суб'єктів господарювання та зростанню продуктивності праці.

Відтак, подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення форм і методів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств з відтворення об'єктів економічних ресурсів, вдосконалення методик оцінювання рівня відтворення економічних ресурсів, які б враховували галузеві особливості підприємства, включення додаткових критеріїв оцінки, таких як не фінансові (якісні) чинники, а також оцінювання майбутніх перспектив і можливостей підприємств стосовно прискореного відтворення об'єктів економічних ресурсів. Подальші дослідження передбачають проведення прогнозування рівня відтворення інтелектуального потенціалу висококваліфікованого персоналу та розробку заходів, які сприятимуть забезпеченню підвищення якості й результативності інтелектуальної праці, та оцінки її можливого впливу на зміцнення потенціалу суб'єктів господарювання та економічне зростання держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бека Ульрих Что такое глобализация? (ошибки глобализма – ответы на глобализацию) / Ульрих Бека; [пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; общ.ред. и послесл. А.Филиппова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Geddes A. The European Union and British Politics / A. Geddes. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003. – 272 p.
3. Митчелл Уильям. Я++[Я плюс плюс]: Человек, город, сети / Уильям Митчелл; [пер. с англ.]. – М.: Strelka Press, 2012. – 328 с.
4. Robertson R. Lechner F. Modernization, Globalization and the Problem of Culture in the World-Systems Theory / Roland Robertson & Frank Lechner // Theory, Culture & Society. – 1985. – № 3.
5. Сорос Джордж О глобализации / Джордж Сорос. – Москва: Эксмо, 2004. – 224 с.
6. Friedman M.; Friedman Rose D. Capitalism and freedom / Milton Friedman with the assistance of Rose D. Friedman // Publisher: University of Chicago Press; First edition edition. – 2002. – 224 p.
7. Фукуяма Ф. Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке / Фрэнсис Фукуяма; [пер. с англ.]. – М: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 220, [4] с.
8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Самюэль Хантингтон; [пер. с англ. Т.Велимеева]. – М: АСТ, 2016. – 576 с.
9. Городянська Л.В. Аналіз можливостей відтворення економічних ресурсів на підприємстві з використанням ІТ: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Нові інформаційні технології управління бізнесом»] (Київ, 14.02.2019 р.) [текст] – К.: Спілка автоматизаторів бізнесу, 2019. – 49-56.
10. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р.(колектив авторів) / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М.Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с.
11. Городянська Л.В. Державне регулювання відтворення економічних ресурсів: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конференції[«Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки і практики»](Київ, 6-7 грудня 2012 р.) – К.: КНЕУ, 2012. –С. 90-92.
12. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – назва з титул. екрана.
13. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> – назва з титул. екрана.
14. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
15. Крупка М. І., Островерх П. І., Реверчук С. К. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: Атіка, 2001. – 344 с.
16. Манцуров І. Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни: Монографія / Ігор Германович Манцуров. – К.: КНЕУ, 2006. – 392 с.
17. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.

- 18.Городянська Л.В. Відтворювані економічні ресурси: теорія та методологія обліку і аналізу [монографія]. – К.: КНЕУ, 2013. – 259 с.
- 19.Звіт про діяльність за 2011 рік [Електронний ресурс] : Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.– Назва з титул. екрану.
- 20.Звіт про діяльність за 2016 рік [Електронний ресурс] : Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>. – Назва з титул. екрану.
- 21.Городянська Л.В. Аналіз розподілу трудових ресурсів України та планування ефекту відтворення економічних ресурсів підприємств: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів [«Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка»] (м. Київ, 25.04.2019 р.) [текст] / за заг. редакцією І.В. Толока. – К.: ВІКНУ, 2019. – 167-169.
- 22.Городянська Л.В. Управління інтелектуальним капіталом і забезпечення підприємств інтелектуальними ресурсами. – К: Журнал «Актуальні проблеми економіки». – 2008. – №1 (79). – С. 127-132.

REFERENCES:

1. Beka, U. (2001) *Chto takoe globalizaciya? (oshibki globalizma – otvety na globalizaciyu)*, Progress-Tradiciya, Moskva, 304 p. (in Russ.)
2. Geddes, A. (2003) *The European Union and British Politics*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 272 p.
3. Mytchell, U. (2012) *Ja++[Ja pljus pljus]: Chelovek, ghorod, sety*, Strelka Press, Moskva, 328 p.
4. Robertson, R. & Lechner, F. (1985) «Modernization, Globalization and the Problem of Culture in the Word-Systems Theory», *Theory, Culture & Society Journal*, No.3.
5. Soros, D. (2004) *O globalizaciyu*, Эkсмо, Moskva, 224 p. (in Russ.)
6. Friedman, M& Friedman, R.D. (2002) *Capitalism and freedom*, University of Chicago Press, 224 p.
7. Fukujama, F. (2006) *Syljnoe ghosudarstvo: Upravlenye y myrovoj porjadok v XXI veke*, АСТ, Moskva, 220 p. (in Russ.)
8. Khantynghton , S. (2016) *Stolknovenye cyvylyzacyj*, АСТ, Moskva, 576 p. (in Russ.)
9. Gorodianska, L.V. (2019) «Analiz mozhlyvostej vidtvorennya ekonomichnykh resursiv na pidpryjemstvi z vykorystannjam IT» *Materialy of the 2th nauch.-prakt.konf.* [Novi informacijni tekhnologhiji upravlinnja biznesom], Kyiv, February 14, 2019, Kyiv, pp. 49-56. (in Ukr.)
10. Libanova, E.M. (2006) *Kompleksnyj demografichnyj prognoz Ukrajinny na period do 2050 r.*, Ukrajinjskij centr socialnykh reform, Kyev, 138 p. (in Ukr.)
11. Gorodianska, L.V. (2012) «Derzhavne reguljuvannya vidtvorennya ekonomichnykh resursiv» *Materialy of the 2th Mizhnar.nauch.-prakt.konf.* [Rolj i misce bukhghaltersjkoogo obliku, kontrolju j analizu v rozvytku ekonomichnoji nauky i praktyky], Kyiv, December 6-7, 2012, KNEU, Kyiv, pp. 90-92. (in Ukr.)
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinny (2019), available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>, (accessed 7 April 2019). (in Ukr.)
13. Ukaz Prezydenta Ukrajinny (2015) «Pro Strateghiju stalogho rozvytku «Ukrajinna – 2020», available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/201>, (accessed 12 January 2015) (in Ukr.)
14. Zagherodnij, A.Gh. (2007) *Finansovo-ekonomichnyj slovnyk*, Znannja, Kyiv, 1072 p. (in Ukr.)
15. Krupka, M.I., Ostroverkh, P.I. & Reverchuk S.K. (2001) *Osnovy ekonomichnoji teoriji*, Atika, Kyiv, 344 p. (in Ukr.)
16. Mancurov, I.Gh. (2006) *Statystyka ekonomichnogho zrostannja ta konkurentospromozhnosti krajinny*, KNEU, Kyiv, 392 p. (in Ukr.)
17. Mochernyj, S.V. (2002) *Ekonomichna encyklopedija*, Akademija , Kyiv, Vol. 3, 952 p. (in Ukr.)
18. Gorodianska, L.V. (2013) *Vidtvorjuvani ekonomichni resursy: teorija ta metodologhija obliku i analizu* [monoghrafija], KNEU, Kyiv, 259 p. (in Ukr.)
19. Ministerstvo ekonomichnogho rozvytku i torghivli Ukrajinny (2012) *Zvit pro dijalnistj za 2011 rik* available at : <http://www.me.gov.ua>. (in Ukr.)
20. Ministerstvo ekonomichnogho rozvytku i torghivli Ukrajinny (2017) *Zvit pro dijalnistj za 2016 rik* available at : <http://www.me.gov.ua>. (in Ukr.)
21. Gorodianska, L.V. (2019) «Analiz rozpodilu trudovykh resursiv Ukrajinny ta planuvannya efektu vidtvorennya ekonomichnykh resursiv pidpryjemstv» *Materialy nauch.-prakt.konf.* [«Molodizhna vijsjkova nauka u Kyjivjskomu nacionalnomoj universyteti imeni Tarasa Shevchenka»], Kyiv, April 25, 2019, VIKNU, Kyiv, pp. 167-169. (in Ukr.)
22. Gorodianska, L.V. (2008) «Upravlinnja intelektualnym kapitalom i zabezpechennja pidpryjemstv intelektualnymy resursamy», *Aktualjni problemy ekonomiky Journal*, No.1, pp. 127-132 (in Ukr.)

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ ПО ВОССОЗДАНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ

Инновационные процессы способствуют положительным сдвигам на всех уровнях экономики в условиях глобализованной среды. Ключевым элементом глобализации являются экономические ресурсы, среди которых значимые – ресурсы, обладающие прочными взаимосвязями и взаимозависимостью влияния инноваций на уровень воспроизводства их объектов. В исследовании использована классификация экономических ресурсов, способных к воспроизводству, по видам, которые образуют объекты основных средств, нематериальных активов и интеллектуальный потенциал трудовых ресурсов.

Проанализированы направления инновационных вложений предприятий Украины в воспроизводство таких объектов экономических ресурсов, как основные средства, нематериальные ресурсы (активы) и рост уровня интеллектуального потенциала персонала. Анализ статистических данных, внешних и внутренних факторов показал, что воспроизводство интеллектуальных, нематериальных и материальных ресурсов, а также интеллектуального потенциала персонала проводилось отечественными предприятиями на достаточно низком уровне. Доказано, что инновационно активные предприятия осуществляли финансирование процесса воспроизводства объектов экономических ресурсов в среднем на 90% за счет собственных средств. Целесообразно национальную стратегию экономического развития государства в условиях глобализации направить на активизацию инновационной деятельности и усиление государственного контроля за процессом воспроизводства экономических ресурсов субъектов хозяйствования. Это требует на микроуровне планирования комплексных мероприятий по воспроизводству качества экономических ресурсов, опираясь на государственные программы развития инноваций. Разработка и реализация такой стратегии на микроуровне может обеспечить укрепление конкурентных преимуществ предприятий и стать основой экономического роста страны.

Ключевые слова: инновация, воспроизводство, экономические ресурсы, нематериальные ресурсы, интеллектуальный потенциал, интеллектуальная собственность, основные средства, субъекты хозяйствования.

PhD. Gorodianska L.V.

INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES OF UKRAINE IN THE RECONSTRUCTION OF ECONOMIC RESOURCES

Innovative processes contribute to positive shifts at all levels of the economy in a globalized environment. The key element of globalization is economic resources, among which significant ones are resources that have tight relationships and the interdependence of the impact of innovation on the level of their objects reconstruction. The study used the classification of economic resources capable of reconstruction according to the types that form the objects of capital assets, intangible assets and the intellectual potential of labor resources.

The directions of innovative investments of Ukrainian enterprises in the reconstruction of such objects of economic resources as capital assets, intangible resources (assets) and an increase in the level of intellectual potential of staff are analyzed. Analysis of statistical data, external and internal factors showed that the reconstruction of intellectual, intangible and material resources, as well as the intellectual potential of personnel was carried out by domestic enterprises at a fairly low level. It is proved that innovatively active enterprises financed the process of reconstruction of economic resources objects by an average of 90% at their own expense. It is advisable to direct the national strategy of the state's economic development in the context of globalization to intensify innovation and strengthen state control over the process of reconstruction of economic resources of business entities. This requires at the micro-level of planning comprehensive measures for the reconstruction of the quality of economic resources, relying on state innovation development programs. The development and implementation of such a strategy at the micro level can ensure the strengthening of the competitive advantages of enterprises and become the basis for the country's economic growth.

Keywords: innovation, reconstruction, economic resources, intangible resources, intellectual potential, intellectual property, capital assets, business entities.